

ESCRITS

2

SKANDERBEG*

per Ismail KADARÉ**

El cronista tot just acabava d'agafar el son, quan fou despertat pels primers crits d'alarma. La nit havia estat més aviat trista. Mentre durava la festa, caminà vagarós i solitari pel campament enmig de la bullanga i de l'alegria generals, sense topar amb cap conegut. Perduda ja l'esperança de l'encontre amb qualque amic, havia tornat a la seva tenda amb la intenció de dormir. Però no ho aconseguia. Estava aclaparat per un penós sentiment de solitud. I els sorolls de la festa, que venien del defora, no feien més que agreujar-lo. En dues o tres ocasions estigué a punt d'aixecar-se i sortir; recordant, però, el passeig tan trist que acabava de fer, decidí no moure's. Va romandre quiet, esperant que un cop la gatzara minvés i es restablís la calma, agafaria el son. En veritat que s'adormí abans. Ho recorda quan, de sobte, fou despertat, amb un surt, pels crits d'alerta. Sortí de la tenda i escoltà. El gran tambor d'alarma ressonava en algun lloc cèntric del campament i el seu estrèpit, cada cop més fort, dominava el redoble dels altres tambors que, un darrera l'altre, anaven emmudint. Els crits de «Hazerol!» i de «Silah-bashna!» sorgien de per tot arreu. El cronista es vestí ràpidament. Una suor freda li xopava el front. Tornà a sortir. Ja, aleshores, els tambors de la festa havien callat del tot i el campament restava immers en una foscor espantosa. Només el gran tambor d'alarma continuava redoblant. Chelebi sentí el retronys de passes precipitades i de xocs d'armes, d'ordres i, després, el de repicar de cascs que s'allunyaven ràpidament. Tot allò, però, succeïa

* Capítol XI de *Les tambours de la pluie*, París, Hachette, 1972.

** Ismail Kadaré (Gjirokastër, Albània, 1936), l'escriptor albanès de més relleu, és autor de diferents volums de poesies, de narracions i de novel·les. Ha estat traduït a diversos idiomes i és, actualment, director de la revista de literatura «Les Lettres Albanaises», de Tirana. Sobresurten dins la seva obra les narracions històriques que descriuen les lluites populars de l'Albània del segle XV contra la invasió dels turcs. El capítol de *Les tambours de la pluie* que publiquem n'és un exemple. En números successius ens proposem donar a conèixer notícies i textos, inèdits uns i altres a Catalunya, d'aquest interessant autor.

en un lloc apartat. Els sorolls es percebien, adesiara, ofegats per la distància. En eixir de les tendes els soldats, amb les armes a les mans, corrien als punts de reunió de llurs unitats. Tots s'esmunyien com ombres, talment com si es dirigissin a un complot. La por s'apoderà d'ell. Per què corrien d'aquesta manera? On anaven?. Quedà petrificat al llindar de la tenda sense saber què fer. La tranquil·litat que regnava al voltant li semblà sospitosa. Un grup de soldats passà corrent pel seu davant. Algú cridà:

— Ràpid, ràpid!

Després la calma novament. ¿Per què abandonaven aquesta part del campament?. La idea surà en el seu esperit produint-li un fred glacial i es llançà, ensems, maquinalment, en la mateixa direcció que havien pres aquells homes. Mentre corria va perdre la noció del temps. Només va aturar-se quan li semblà que hi havia prou gent al seu voltant. Era un veritable allau. Geníssers, voluntaris asapes i shkindjis cercaven, amb les armes a les mans, llurs batallons a la claror de les torxes. Era difícil d'especificar si es preparaven per batre's en retirada o per llançar-se a l'atac. De tot arreu arribaven udols salvatges, veus i ordres donades pels caps.

— El quart batalló avença!

— Sembla que han atacat el sector dels geníssers.

— Ací, el cinquè batalló d'shkindjis!

— Kara-Mukbil ha iniciat el combat!

— Al taller de fosa! Estan atacant el taller de fosa!

— Enrera! De quin batalló sou? Del segon? Enrera, doncs!

— Els assetjats han obert les portes!

— És impossible! Calla!

— Han occit Bakerhan!— cridava algú talment boig acabdillant un grup que fugia a la desbandada.

— Enrera!, on aneu?

— Skanderbeg!!!

— Enrera!

— Skanderbeg! Skanderbeg!

— Per què crides així, infame? Té!

El cronista sentí al seu darrera el soroll sord d'una espasa que s'enfonsava en la carn i, de seguida, el d'un cos que s'esfondrava.

— Els akindjis! Han arribat els akindjis!

La gran cabellera de Kurdisdji, flamejant, il·luminada per les torxes, aparegué al davant d'un esquadró que creuà com un llampec.

— Enrera! Enrera!— cridava un oficial

— Uniu-vos als vostres batallons!

— Els sipahis! Els gloriosos sipahis!

Els sipahis, a tot trot, es perderen en la nit en seguiment dels akindjis.

El cronista sentia el seu cor a punt d'esclatar. El bo i millor de l'exèrcit es llençava ardidament a enfrontar-se a l'enemic. Tingué vergonya de la seva por d'uns moments abans. Mirava, amb admiració, els tabors que es llançaven cap on el ferotge Skanderbeg estava fent estralls. La seva alegria, però, fou breu. Aquella multitud que amb veus, armes i ordres li havia fet oblidar els seus temors per un instant, es dispersà de sobte davant els seus ulls amb rapidesa increïble. Armes, veus i ordres s'anaven esmunyint entre les fissures de la nit i el cronista, espaordit,

s'adonà que, dintre breus moments, restaria ben sol en aquell camí per on, potser, passaria la fera desfermada.

Començà a córrer sense nord. En tenia prou amb allunyar-se d'aquell lloc que tothom abandonava, talment un vaixell que s'enfonsa. De les tenebres que el rodejaven sorgien, constantment, tocs de trompeta i ordres de tota mena, que no aconseguia de localitzar. Els crits, que semblaven més aviat veus de fantasmes que d'éssers vius, anaven a perdre's en el remolí de la nit.

Després de córrer una bona estona, es trobà enmig d'una multitud densa. No sabia si aquella massa humana intentava fugir de la batalla o si la cercava. La multitud va dispersar-se aviat i ell va tornar a restar sol. Ara podia veure, escampats pel campament, eixams de soldats que creixien, es movien i després es fonien, inexplicablement, com els núvols blancs en un dia ventós. Res no podia ser estable enmig d'un pànic com aquell. Continuava corrent. Inconscientment, les cames el portaren al cor del campament, on s'aixecava la tenda del comandant en cap. Tornà a sentir tocs de trompeta i ordres i després, enmig de les tenebres, començà a estendre's un bleix extraordinari, terrorífic, que dominà tots els sorolls. «Takanhai», va pensar el cronista.

La tenda del paixà estava a les fosques i tot i així els missatgers hi entraven i en sortien constantment. Chelebi es digué que el paixà devia ser dins, però que havien aombrat el llum, perquè la tenda no fos identificada. Ja s'havia asserenat una mica i advertí que cents de soldats djebelus feien guàrdia, silenciosament, amb les llances a les mans, rodejant-la. Un sentiment de seguretat l'enval. S'assegué a terra, a un costat d'un carreró. De lluny arribaven onades de brogit; allà, però, tot estava encalmat. Van passar alguns stafetes a cavall, fent tremolar el terra amb llur trotar vertiginós. Aquesta bonança relativa no durà gaire. Tingué la impressió que quelcom es refregava, es movia al cor de la nit. Les files de djebelus esdevenien més denses. Darrera seu una veu començà a donar ordres. Un tumult llunyà semblava apropar-se.

Chelebi va notar que el front se li omplia de suor. I si aquell huracà es precipitava cap a la tenda del comandant en cap? Sí, era ben natural. Precisament cap a aquesta tenda havia de precipitar-se. Sí, allà i enlloc més. La por tornà a envair-lo. Reemprengué la seva cursa. On podia amagar-se, soterrar-se? Aquesta idea obsessiva li repicava el cervell. Un refugi segur, una fossa, una trinxera... Una trinxera?, doncs sí, ¡la galeria! Les idees se succeïen ràpidament en el seu esperit. La galeria abandonada... el forn. «Mev! Penses, alguna vegada, que dissimulava l'entrada de la galeria? Mai, és clar». Va córrer cap al forn mig enrunat. El tumult s'apropava. De pressa! De pressa! I ja havia arribat. Mirà darrera seu: ningú. Entrà. A les fosques i tremolant va trobar l'escala. Començà a baixar. Els esglaons eren freds. Continuà baixant. Hi regnava una foscor absoluta. Olor pesat de fang. Pensà en l'astròleg. De cop, enmig de les tenebres, tingué la sensació que quelcom es movia als seus peus. Una serpent, va pensar esglaiat i ja anava a saltar quan, de sota seu, una veu tranquil·la li arribà a les orelles.

— Vés amb compte! Ens estàs trepitjant!

Es quedà petrificat.

— Val més que seguis —li digué la mateixa veu tranquil·la.

El cronista no aconseguia calmar-se. Tingué la impressió que, una mica més enllà, quelcom havia tornat a moure's. Va sentir un esternut.

— D'on ets? —preguntà la veu.

— Jo? D'aquí..., per casualitat...— balbotejà el cronista.

— Bé, bé —digué la veu— Ja conec aquestes casualitats. No obstant això, has tingut una bona idea. No ets pas babau.

L'altre no respongué.

— No tinguis por de res, —continuà l'home en veu baixa— no ens hem pas refugiat ací per denunciar-nos. Els corbs no es lleven els ulls els uns als altres. Jo pertanyo al quart batalló d'asapes. Vint-i-quatre anys de servei. Fa temps que havia decidit de refugiar-me ací, quan comencés el primer atac nocturn d'Skanderbeg. Caure sota les muralles és, encara, quelcom passador; ara, deixar-se crivellar entre la gentada!..., no val la pena, realment. Així, doncs, quan sonaren els primers redobles del tambor d'alarma, vaig sortir volant de la meva tenda: «Apa, vell asapa, corre al teu refugi», em vaig dir. I després, em vaig trobar entre amics. Havien estat més ràpids que no pas jo. Talment com si volgués confirmar les seves paraules, a un dels que el rodejaven li vingué el singlot.

— Seu —digué l'altre— Fes com si fossis a casa teva. Ací ningú no et molestarà.

Chelebi s'assegué damunt un pilot.

— Ets del cos d'enginyeria?— preguntà l'asapa.

— Sí —va dir el cronista.

— Ja m'ho imaginava.

Conjurat el perill a Chelebi li entraren ganes de garlar una mica; l'altre, però, callava. El cronista no s'atrevia a iniciar el diàleg. Tenia por que li reconeguessin la veu. Era vergonyós que, quan la batalla arribava al seu apogeu, ell, l'historiador, l'autor de la crònica que havia d'immortalitzar els fets heroics d'aquesta campanya, romangués arraulit com una rata, dins una galeria fosca, esperant que tot acabés.

— Hi deu haver una carnisseria allà dalt— va dir l'asapa, com si li hagués endevinat el pensament.

El cronista no sabia què dir. De dalt els arribava, a voltes confús, a voltes més distint, el colpejar de cossos contra terra. Es produí un llarg moment de silenci; després els sorolls continuaren, cada cop més propers.

— Ja arriben.— digué l'asapa.

Tots estaven silenciosos, amb les orelles tenses. El crepitar s'anava apropant fins a convertir-se en un soroll de galop. Ja es trobaven a prop, molt a prop. La terra tremolava. El cronista es replegà sobre si mateix.

— Ja estan damunt dels nostres caps— digué l'asapa.

El soroll dels cascs assolí una intensitat horrible. Només durà, però, un breu instant. Novament el tro s'allunyà.

Algú sospirà profundament. Chelebi, alleugerit, es disposava a parlar, quan sentiren un altre soroll que venia de lluny, de molt lluny: suau al començament i després cada cop més intens.

— Una nova onada— va dir l'asapa.

Tots van retenir l'alè. El soroll augmentà, fins a tal punt, que tots cregueren que la terra anava a enderrocar-se sobre llurs caps. Però, d'un moment a l'altre, l'estrèpit s'atenuà i va convertir-se en un retronys distant.

— Skanderbeg!— va dir algú.

Ningú no va respondre. Tots estaven amb les orelles tenses, escoltant els primers redobles que s'anaven convertint, amb celeritat increïble, en un estrèpit de cascs que colpejaven el sòl. Una nova onada s'apropava.

El cronista trobà molt llarg el passar d'aquesta última onada. Després, quan el silenci s'hagué restablert i l'absència de soroll insinuà la idea que potser no hi hauria cap més assalt, Chelebi va sentir la veu tranquil·la de l'asapa que, sens dubte, havia començat a parlar una estona abans, sense fer esment de si l'escoltaven o no.

— Vint-i-quatre anys d'uniforme. Et semblen molts, oi? I, qui sap quan temps més hauré de servir encara? Som veterans: ja és hora que ens donin les terres que ens havien promès. Abans de començar aquesta campanya, ens van dir que ens donarien les que envolten la ciutatella, quan l'haguessin conquerit. Jo vaig néixer a Anatòlia, però he visitat molts de països. He combatut a les planures de Krabogdan, a Stara Planina i a Tarabullur, a Bulgària i a Bòsnia; he estat fins i tot a Semender, Hongria. A tot arreu hi ha molt bones terres i a cada nou campament, em preguntava què podria un hom conrear en aquella regió, quan valia allà la terra comparada a la dels altres països on ha havien combatut. Tu ets del cos d'enginyeria i aquest tipus de coses no et deuen sorprendre. Vosaltres també treballeu la terra, el fang, només que, en lloc d'honorar-la, la maltracteu i la terra es venja, com ho féu en aquesta galeria, quan enterrà els vostres companys. Mes, de què estava parlant?, ah!, sí de les terres. Així doncs, van prometre que ens donarien les que s'estenen al voltant de la plaça forta, de manera que, tantost posàrem els peus aquí, la meua primera preocupació fou la d'examinar el sòl. En vaig agafar un grapat, de terra, i la vaig engrunar després d'olorar-la. És bona terra. El blat hi deu créixer bé. Però, de què serveix? És estrangera. No sé perquè no m'escalfa el cor, sinó que em deixa ua buidor dins el pit. Doncs sí: terra estrangera. Entens el que vull dir? Fins i tot la sentor és diferent.

.

Hi va haver un nou silenci. Escoltaren un redoble, el soroll, però, no augmentà. Donava voltes i més voltes en algun lloc proper al campament, de sobte es perdia i després tornava a fer-se perceptible, per perdre's una vegada més. Aquest flux i reflux se succeí durant molt de temps.

— Pujaré una estona a veure què està passant.— va dir algú.

Escoltaren les seves passes sobre la terra tova, després als esglaons de l'escala. Esperaren. Finalment va tornar.

— I què hi ha?

— Sembla que la cosa s'està apaivagant. Aviat serà dia.

— Ja clareja. Hem de tocar el dos.

Chelebi es posà dempeus.

— Te'n vas? —va dir l'asapa en sentir que es movia— Com vulguis. Jo em quedaré una mica més. Ja ens veurem una altra vegada. Al primer senyal d'alarma vine, ens trobaràs aquí.

Sense dir ni un mot, el cronista va dirigir-se a la sortida. Recolzà les mans sobre els esglaons i pujà. A l'entrada del forn restà un moment immòbil. Era cert, s'estava fent de dia. Un vel gris fosc, clivellat de taques violàcies anava embolcallant-ho tot

amb una atmosfera d'irrealitat. Va tapar-se amb el coll per por de ser reconegut i es posà a caminar ràpidament per enmig de les tendes. Quan judicà que ja s'havia allunyat prou, alentí el pas. El campament, en aparença, dormia. Una calma sobirana hi regnava. Chelebi tenia la sensació d'haver-se alliberat d'un malson. A les parets obliqües de les tendes hom endevinava la humitat de la rosada, totalment aliena a l'enemistat dels homes. Terror, crits de basarda, retronys de galòps, tot restava fos dessota aquells milions de gotetes que servaven, cada una, quelcom de l'acabament de la nit i de la vinguda ineluctable del matí. Més lluny però, l'espectacle que s'oferia als seus ulls va experimentar un canvi brusc. Davant seu s'estenia tota una filera de tendes abatudes, parcialment nafrades, amb les senyeres per terra i, més lluny, jeien les despulles d'un cavall i el cos d'un home de bocaterrosa. Chelebi va sentir una punxada al cor. L'aspecte d'aquesta devastació era tristíssim. Novament tendes arrencades formant una filera inacabable. «Ha passat per ací», es digué. Apressant el pas, sortí d'aquella zona i arribà, per fi, a un sector que s'havia escapat de la fúria de la nit. Va dirigir-se a la seva tenda. Davant seu sentí fressa de passes tentinejants. Algú s'apropava ranquejant. Era la silueta d'un home que es recolzava en un bastó. Quan fou més a prop el reconegué: era en Sadedin. Parlava entre dents i, de tant en tant, aixecava el bastó enlaire com si fes un gest amenaçador. Semblava embriac. Tot i que ho havia sentit dir que es passava les nits senceres voltant pel campament amb el bastó a la mà, destorbant el son dels soldats, Chelebi no l'havia trobat mai fins aleshores.

El cronista abandonà el cec al seu destí. Reempresa la seva via, arribà a una nova filera de tendes semienfonsades i passà ràpidament. Després caminà al costat de l'estacada, destrossada també en diferents punts, i, de lluny, albirà la seva tenda. Estava intacta.

versió de Maria Mercè MIRÓ

* * * * *

QUATRE SONETS

per Víctor PALLÀS I ARISA

I

SONET PRIMAVERENC A UNA DAMA
DE CABELL DE COLOR D'AMBRE.

Recordant F. V. Garcia

L'ambre a dolls s'ha vinclat una vesprada
fill d'algun motlle antic dolç i gentil,
des de la teva testa coronada
sota aquell teu pas llarg i juvenil.

T'engalana la tija aquella fada
 que l'orna de clarors i de raons
 perquè com una espiga sigui amada
 pel sol d'Abril que adora papallons.

Ara que els camps són verds la teva imatge
 corre lleugera i fàcil com l'ocell
 que ve del fred cercant el niu novell.

Ara que el temps fa muda vull ser el patge
 del teu serrell precís; d'un cabell d'or
 que en neixi el gallaret que mai no mor!

II

LLUNA

He ramblejat vergers cercant joiells;
 he corregut, content per cent mil coses
 i ara tot just he vist que els gestos bells
 no es desclouran si davant seu t'hi poses.

Adomnit al sorral de la infantesa
 faré omplir de xampany un bol d'argent:
 Me l'he de beure si ets la princesa
 d'aquell somni secret de tanta gent.

I si resto embriac assolellats
 companys vindran a la platja daurada
 on ningú no imagina flor tallada.

Tany: vincla't prim per mi, troncs pigallats
 vull que em facin fruir la nit fruitada
 dels teus negríssims ulls, lluna estimada.

III

PASQUA SENSE TU

Ets lluny, veig la ciutat als meus peus, morta
 tan dolça i adormida com el vent
 que afina les palpebres i s'emporta
 la vida del carrer, indiferent.

Soledat se'm desclou rera els meus murs.
 He de seguir camins que Ella m'imposa.
 Mal es cloquin les portes els noms purs
 t'han atorgat en flor la malva-rosa.

També he fugit de casa, de les ombres,
 cap a l'indret segur on brosta l'arbre
 i el record, mal company, entre penombres,
 cisella primaveres d'antic marbre:

«Pasqua sense tu, mel de mal pair,
 no m'he de desdir del desig d'ahir».

IV

MAR

per a C.R.M.

Mar que exaltes i bats rocs i gavines
 serves cants i l'amor d'algun infant,
 tens als ulls amagat un joc de nines
 i ocultes la cremor del vianant.

que un dia un cor farcit de teranyines
 t'oferí per vaixell, secret amant
 de llacs i estanys i naus de veles fines
 que al vent s'oposen, àlgides, dansant.

Atenys el port: Et cal recer segur
 si l'aigua se t'estanya. Mal dofins,
 de mil en mil, pel blau facin camins

avui em sento, mar, jo lluny de tu:
 No hi ha prat ni desert que reconegui
 cap dolça onada que per mi navegui.

Víctor PALLÀS I ARISA